

A metropolisok vasabroncsai

Irta: Jeszenszky Sándor

II.

Több mint harminc éve érdekes tervvel állott elő Zielinszky Szi-lárd a vasúti pályaudvarok egységes megoldására. Terve szerint két rendező pályaudvar lenne, az egyik Angyalföldön, a másik Szentlőrinc tájékán. Ezeket az Üllői úton a Múzeum, Károly körút és Vilmos császár út alatt földalatti pályával kötné össze és ezek mentében lennének a személyi pályaudvarok. Minden induló és érkező vonat a város alatt haladna át. E terv költségeit fedezve látta abban, hogy a várost a bronzszereűen körülvevő és fejlődését akadályozó pályatestek nagy része feleslegessé válván, parcellázható. Nagy vita indult meg e terv fölött, különösen a finansiális elgondolás realitásáról és ezzel el is temetődött e valóban metropolisus terv. Ma azonban nincs itt sem a nagy tervek, sem a nagy átalakítások ideje, két dolgot azonban mégis programba kell venni. Az egyik a ferencvárosi dunai pályaudvar megszüntetése, mert a Boráros téri híd megnyitásával a Dunapartot is meg kell nyitni a Ferencváros előtt, a másik pedig a józsefvárosi teherpályaudvar kitelepítése, hogy a Népszínház uccáinak a kőbányai Liggettérig való meghosszabbításával, e mostoha sorsú kerületnek végre a város belsejével közvetlen összeköttetést biztosíthassunk.

A metropolis összefogó, egységesítő szervei között igen fontosak a közüzemek, különösen a vízvezeték és a csatornázás. Nemcsak kényelmet jelent, hanem nagy tömegek együttélésének első egészségügyi feltétele. E téren nem éppen kedvező Budapest helyzete. Pest körül ép a magaslati pontokon egy városgyűrű vonul végig, ahonnan a talajvizek mind Pest alá futnak le. E községek nagy részének sem vízvezetéke, sem csatornázása nincs. Kutak, pöcögödők ezrei fertőzik a talajt és ezek vize szivárog be Pest alá, melynek talaját egy idő múlva telíteni fogja. A főváros milliőkat és milliőkat költ mintaszerű vízvezetékére és csatornázására, hogy megkímélje lakói egészségét, de azt a szomszédság állandóan fenyegeti. E téren tovább is mehetünk, itt van a főváros kitűnő egészségügyi igazgatása, berendezkedése, felszázados munka és költség eredménye. Elég, ha ebből a ragályok elleni védekezést említjük, a vöröscédulát, az elkülönítést, a ragálykórházat és a fertőtlenítést. De mindez hiányzik a

környéki városokban és hiába ideális Budapest védekezése, ha a ragályt naponta újból behurcolják. A főváros sokat fizet reá szomszédaira, hiszen kórházi ágyainak nagy részén nem is budapestiek fekszenek. Ezek az egészségügyi szempontok sürgetik legjobban a környéki városok beolvasztását, Nagy-Budapest megalkotását.

Az árak is fontos egységesítői a metropolisnak. Városok között lehetnek nagy árkülönbségek, de egy városon belül az átlagélet árszínvonalának egységesnek kell lennie, mert különben a gazdasági élet kalkulációja fordulna fel, ha a bérek, fizetések akként alakulnának, hogy ki hol lakik és az egész városon vonatkozó díjak, mint a közlekedési tarifák, közüzemi díjak megállapításánál, a közönség teherbíróképességét nem lehetne egységesen elbírálni. Ősi eszköz az árak szabályozására a vásár és a piac. A metropolisokban az időszaki vásárok helyébe az állandó vásár lépett, hiszen minden jelentősebb útvonala végig üzlet. A piacok helyébe jöttek a zárt vásárcsarnokok. Az árszabályozásnál pedig mindig a maximumot kell megállapítani. Ezt ma a kereskedelem és a nagyközséggel érintkező iparban a city végzi, hol a legdrágább az üzlethelyiség, a legjobb minőségű áru kerül eladásra és a legvalószínűbb elem vásárol. A city árai redukálódnak azután a városban kifele, amennyire azt a körülmények megengedik. Így van ez az élelmiszerpiaccal is. A központi vásárcsarnok az árszabályozó és ezért mindenütt a város közepén helyezték el: így Bécsben, Berlinben, Párizsban, Brüsszelben. Nálunk 1896-ban tértek át a vásárcsarnok-rendszerre és épült a Vámház téren a központi vásárcsarnok. Az igaz, hogy már a megnyitáskor szűknek bizonyult, de a helye jó, a dunai forgalom mellett és terjeszkedésre is van helye a közraktárak telkén. Mintha a legélesebben akartak volna ellentmondani a világszerte elfogadott és bevált igazságnak, hogy a központi vásárcsarnok a város közepébe való, pár év előtt felépítették a város déli szélén a Nagy Vásárcsarnokot, olyan helyen, amely mindenkinek messze van, még főútvonal mellett sem fekszik és a Dunától is zsúlipék választják el. Ide koncentrálták a nagybani kereskedést. Még a legolcsóbb tömegárut is sikerült ezáltal megdrágítani, mert a helypénz, átrakodás, az oda- és elszállítás

ezeknél is lényeges többletköltséget jelent, nem is beszélve a borjúhúsról, amelyre mint a tengeri hajókra a csigák, idők folyamán már úgyszólván körülbelül negyvenféle illeték és díj tapadt. Ez a Nagy Vásárcsarnok nemcsak felesleges, hanem újabb drágító tényező és hogy mennyire nem tudja az árakat szabályozni, bizonyítja a nyár végén az aszály hírére városszerte beállott eszeveszett árhullámzás, mikor a zsír pár napra ellőtt a piacról. Budapest pedig előbb-utóbb vissza fog térni a vámház-téri központi vásárcsarnok kibővítésének problémájához.

Ezzel számbavettük a legfontosabb összetartó szerveket, de természetesen ezeken kívül még számtalan ilyen delejeserejű intézménye van a metropolisnak, különösen szellemi téren, mint az iskolák, múzeumok, színházak és elsősorban a sajtó. A metropolis sajtója nem csupán hírszolgálati szerv. Az igazi metropolisnak kulturális, gazdasági, politikai misztio tudatával kell bírni és ezt a tudatot kell a sajtónak napról napra ápolnia és nevelnie. A metropolis szellemi és gazdasági szuverenitásának elsősorban a sajtójában kell kifejeződnie, bizonyos fokig saját városát a világ közepének, megfellebbezhetetlen fórumnak kell tekintenie. A világvágyban csak ezzel a mentálitással boldogulhat úgy a metropolis, mint a sajtója.

A metropolis létalapja a politikai, kulturális és a munkaalkalmat adó gazdasági impérium; összetartó szervei pedig azok, melyekről fentebb szoltunk. De a centrifugális erők mellett centripetális, szétbontó, partikuláris erők is jelentkeznek. Ezek között a legállandóbb és mindenütt jelenlévő a metropolis szomszédságában mutatkozó olcsóbb, tágasabb megélhetési lehetőség. Ez mindenütt a környéki városok gyűrűjét hozza létre. Budapeston, sajnos, ez az erő túlságosan hamar és nagy fokban érvényesült, amikor még a város területe nem épült be. Százazreket szakított le a főváros tésztéről ez a centripetális erő és ez az oka, hogy a fővárost e városgyűrűtől a beépítellen telkek sokasága választja el. De a környéki városok olyanok, mint a bolygóról leszakadt meteorok, egy darabig önmagukban keringenek, ám előbb-utóbb visszahullanak és ha késve is, mégis meglesz egy-szer Nagy-Budapest.

© Lejár a mérnöki munkajogositványok kiadásának határideje. A Budapesti Mérnöki Kamra figyelmezteti az érdekelteket, hogy a 127.000/1929. K. M. rendelet 5. §-a a folyó év végén hatályát veszti, tehát a Mérnöki Kamara tagjainak fenntartott munkák végzésére vonatkozó jogositvány kiadását csak december 31-ig lehet a Mérnöki Kamaránál a rendeletben megállapított módon kérni.